

SITUATIONEN I SOMALIA OG BETYDNINGEN FOR PIRATERI

En af FE's analytikere holdt den 17. juni 2010 et indlæg på konferencen "Status, udvikling og udfordringer i piratbekæmpelsen ud for Afrikas Horn" ved Center for Militære Studier på Københavns Universitet. Her følger indlægget i en let redigeret form og med opdatering af væsentlige begivenheder indsat i tekstbokse.

Indhold:

Somalia: En meget svag stat

Klaner

Overgangsregeringen

De militante oprørere

Puntland

Piraternes forhold på land

Ingen faste forbindelser mellem pirater og terrornetværk

Somalia: En meget svag stat

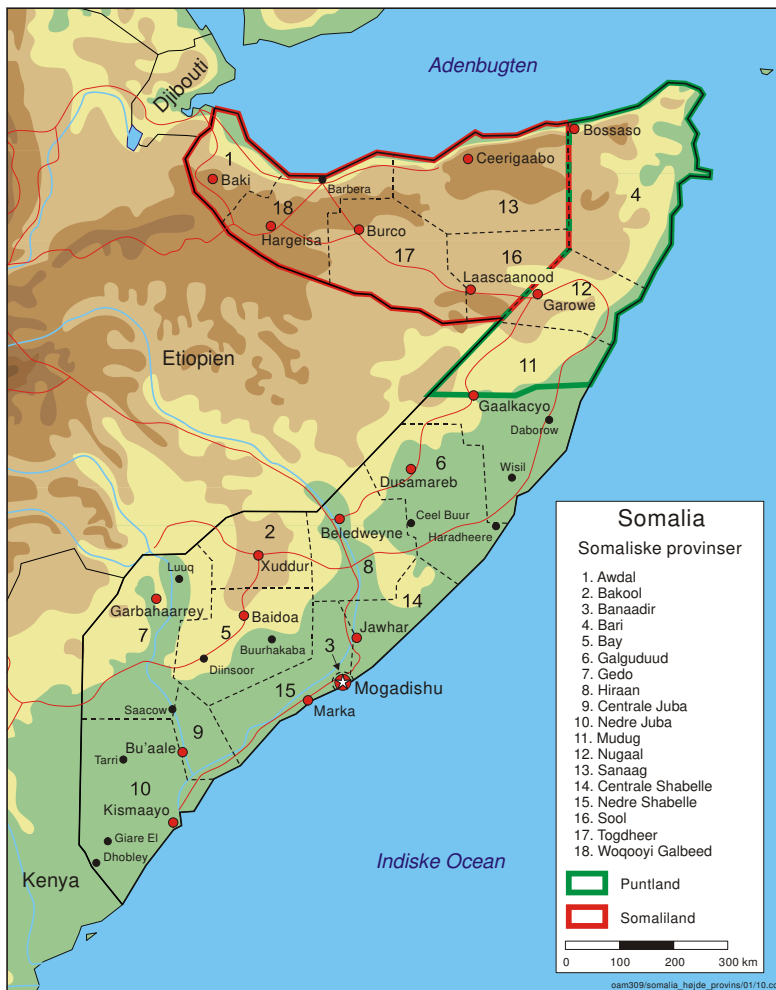
Somalisk pirateri har to sider: Dels en side, som finder sted til havs, hvor skibe kapres, og flådestyrker gør en indsats for at forhindre kapringer. Dels en side på land, hvor specifikke forhold tillader pirateriet at opstå og bestå. Det er nødvendigt at kende begge sider af problemet for effektivt at kunne sætte ind over for det. I min præsentation vil jeg imidlertid fokusere på FE's vurdering af forholdene på land og deres betydning for pirateriet.

Lad mig slå konklusionen fast med det samme: FE vurderer, at forholdene på land gør det sandsynligt, at pirateriet vil fortsætte – selv på tre til fem års sigt.

Når pirateri bliver et problem ud for Somalia, er det ikke en tilfældighed. Somalias politiske forhold har været kaotiske og præget af borgerkrig siden 1991. Den følgende ustabilitet og manglende ordenshåndhævelse har givet grobund for landets omfattende problemer med pirater og har medvirket til at give pirateriet det særlige udtryk, det har i Somalia, sammenlignet med f.eks. Vestafrika.

Somalia, der er på størrelse med Frankrig, er reelt splittet op i tre dele. I det nordvestlige hjørne ligger Somaliland, der siden borgerkrigens begyndelse forgæves har søgt om international anerkendelse som selvstændig stat. I den nordøstlige del ligger Puntland, der har en regional administration, men ønsker at forblive en delstat i et føderalt Somalia. Den sydlige del af landet, der omfatter hovedstaden Mogadishu, er præget af kampe mellem overgangsregeringens styrker og sunniekstremistiske oprørsgrupper.

Figur: Kort over Somalia

Overgangsregeringen, der også er kendt under forkortelsen TFG, har reelt kun kontrol med få kvarterer i Mogadishu og enkelte provinsbyer. I resten af det sydlige Somalia skifter kontrollen med territorium hurtigt mellem borgerkrigens parter. De omskiftelige magtforhold samt fraværet af en internationalt anerkendt regering og politi i store dele af landet betyder, at terrorister, pirater og andre kriminelle kan opholde sig i landet og operere derfra stort set uhindret.

Klaner

Manglen på en fungerende regering og andre statsinstitutioner har gjort klaner til det eneste tilbageværende holdepunkt, når det gælder om at skabe samhørighed og orden i samfundet. Det somaliske samfund er derfor kendetegnet ved, at klaner tillægges en meget stor betydning i alle typer af aktiviteter. Det gælder både politiske, erhvervsmæssige og kriminelle aktiviteter. Alle bruger deres klanforbindelser. Politikere repræsenterer deres klan snarere end en bestemt politik, og piraterne opholder sig gerne på steder, hvor deres klan kan holde hånden over dem. Selv sunniekstremisterne i Somalia, der principielt er imod klansystemet, bruger det aktivt og indgår alliancer med klaner, de har forbindelser til.

De større klaner er opdelt i en række af underklaner og under-underklaner. De mest betydningsfulde er Hawiye-klanen, som er præsident Sheikh Sharifs klan, og Darod-klanen, som er statsminister Omar Sharmakes klan.¹ Geografisk er klanerne spredt ud over Somalias territorium, dog med koncentrationer af Isaaq i Somaliland, af Darod i Puntland og af Hawiye i området omkring Mogadishu.

¹ Omar Sharmarke trak sig fra statsministerposten den 21. september 2010, og der er endnu ikke udpeget en afløser.

Både Hawiye- og Darod-klanerne er aktive i pirateriet og klanforbindelser bruges af piraterne. Det gælder både til rekruttering af nye pirater, til at skaffe forsyninger, og når piraterne har brug for beskyttelse på land. Der er selvsagt ikke et 1:1-forhold mellem specifikke klaner og pirater, men klanernes geografiske placering afgør, hvor piraterne har kontakter, og dermed hvorfra de nemmest kan operere.

Overgangsregeringen

Ser vi på den politiske situation i Somalia, så er udgangspunktet den seneste overgangsregering, der blev dannet i januar 2009 som opfølgning på Djibouti-fredsftalen fra sommeren 2008. Fredsftalen indebar, at tidligere oprørsgrupper fik amnesti og plads i parlamentet og regeringen.

I takt med at forsoningspolitikken fra fredsftalen er smuldret, er regeringen blevet plaget af intern splid. Præsidenten og statsministeren strides åbenlyst. I maj 2010 fyrede Sheikh Sharif premierministeren for åbent tæppe ved et pressemøde, men trak fyringen tilbage fire dage senere.² Samtidig har parlamentet været låst i en langvarig strid om, hvem der skulle være parlamentsformand. De forskellige uenigheder har meget lidt med forskellige politiske mål at gøre, men en hel del med personlige ønsker om indflydelse med adgang til penge kasser og med klanpolitik at gøre.

² Det var fortsættelsen af denne strid med præsidenten, der fik Omar Sharmarke til at trække sig fra statsministerposten.

De militante oprørere

Ud over de interne konflikter i regeringen trues TFG af en forholdsvis stærk militant opposition, især i form af gruppen al-Shabaab og visse steder gruppen Hizbul Islam. Grupperne kontrollerer ca. 80 % af territoriet i det sydlige og centrale Somalia og også det meste af Mogadishu. De er officielt imod pirateri, hvilket indtil for nylig har været en gratis holdning, fordi de ikke har været til stede i de kystegne, hvorfra piraterne opererer. Hizbul Islam er nu i pirathøjborgen Haradheere, men har øjensynlig ikke slået ned på piraterne. Jeg kommer tilbage til forholdet mellem militante oprørere og pirater senere.

Essensen af den politiske og militære situation i Somalia er, at ingen part er i stand til at tage effektiv kontrol med Somalia. TFG har nok at gøre med at holde al-Shabaab stangen og sig selv ved magten. Regeringen har ingen tilstedeværelse i de piratplagede områder. Den har intet politi til at imødegå piraterne på land, og den har ingen flåde eller kystvagter til at bekæmpe pirateriet til havs.

Puntland

Puntland spiller en hovedrolle for pirateri i Somalia, fordi de fleste angreb udgår herfra. Samtidig råder regionen trods alt over lidt flere ressourcer end TFG længere sydpå og har derved en reel mulighed for at gøre noget ved pirateriet. Præsident Abdirahman Farole, der kom til magten i januar 2009, har dog arvet svage og korrupte statsinstitutioner, som let kan manipuleres via piraternes løsesummer. FN's Monitoring Group har dokumenteret, hvordan flere myndighedspersoner har modtaget penge fra kendte pirater.

I 2009 og 2010 har Faroles regering gjort små fremskridt i kampen mod pirater. Regionen har vedtaget en antipirateri-plan, og der er blevet gennemført en radiokampagne i Puntland for at vende lokalbefolkningen mod piraterne. For nylig er tiltagene blevet fulgt op af enkelte arrestationer af pirater – senest af piraten Boyah, der har ført sig meget frem i medierne. Arrestationen skete den 18. maj 2010, få dage før den store Somalia-konference i Istanbul. Om han retsforfølges, er endnu uafklaret. Puntlands sikkerhedsstyrker befriede den 2. juni det kaprede skib QSM Dubai fra pirater. Aktionen skal dog ikke nødvendigvis ses som udtryk for en strammere kurs mod pirater. Skibet var på vej til Puntland, og der er før blevet gjort særlige indsatser for at få frigivet skibe, som lokale forretningsmænd havde en interesse i.³ Farole har selv udtalt, at Puntland bekæmper pirateri, når det er i regionens egen interesse, ikke når det blot handler om den internationale skibstrafik.

Disse indsatser viser en vis vilje til at bekæmpe pirateri fra regeringens side, men indtil videre har de ikke haft nogen mærkbar effekt. Det er præsidentens topprioritet at styre regionen fri af borgerkrigen, der hersker i det sydlige Somalia. Fokus er derfor på truslerne på land og langs grænsen.⁴ Det er ikke sandsynligt, at der vil ske en yderligere tilførsel af regionens begrænsede sikkerhedsmæssige ressourcer til indsatsen mod pirateri.

³. Piraterne, der kaprede QSM Dubai, er senere blevet retsforfulgt i Puntland. Piraternes leder blev idømt dødsstraf for drabet på QSM Dubais kaptajn, mens de øvrige syv pirater fik mellem 10 og 17 års fængsel.

⁴. Indtil videre er det lykkedes at styre Puntland fri af konflikten i det sydlige Somalia, men siden juli 2010 har lokale oprørere i Puntlands nordlige del gennemført flere angreb mod regionens sikkerhedsstyrker.

Piraternes forhold på land

Der er en lang tradition for pirateri ud for Somalias kyst, men problemet eksploderede i efteråret 2008 og har fortsat et stort omfang. Pirateri ud for Somalia adskiller sig fra pirateri andre steder i verden, fordi fraværet af statsmagt i Somalia gør det muligt at kapre skibene og holde dem i måneder, indtil en aftale om løsesum bliver indgået.

De somaliske pirater er koncentreret to steder. Dels langs Puntlands nordlige og østlige kyster, dels langs Somalias østvendte kyst, den såkaldte Mudug-kyst, ved byerne Hobyó og Haradheere. Begge steder er der talrige mindre piratgrupper, som indgår i et løst netværk, hvori bagmænd finansierer nye piratangreb mod at få en del af løsesummerne. I

Puntland kommer piraterne primært fra Darod-Majerteen-Issa Mahamud-klanen, mens de i Somalia primært er fra Hawiye-Habergedir-Suleiman-klanen.

FE vurderer, at løsesummerne i 2008 udgjorde mere end 30 mio. amerikanske dollars (USD) og i 2009 omkring 60 mio. USD. Menige pirater kan få op mod 50.000 USD udbetalt efter deltagelse i en succesfuld kapring. I en somalisk sammenhæng er det en meget betydelig sum penge, som sikrer tilgangen af nye pirater og muligheden for at bestikke myndigheder, der ønsker at bekæmpe pirateriet. Store dele af løsesummerne investeres lokalt i fornyet pirateri og små legitime forretninger eller regionalt i Kenya.

Der er et tvetydigt forhold mellem pirater og lokalbefolkningen i kystområderne. Indtægterne fra løsesummerne giver piraterne store muligheder for at sikre sig opbakning i et ellers fattigt område. Samtidig bidrager de til den lokale økonomi med indkøb af forsyninger o.l. Det er også sandsynligt, at klanældre tager sig direkte betalt for at sikre klanmæssig opbakning og accept af piraterne. På den anden side er lokalbefolkningen naturligvis klar over, at pirateri er ulovligt, og de lider til tider under piraternes tilstedeværelse, f.eks. er der en voldsom inflation i kystområderne pga. løsesummerne. Det overordnede indtryk er dog en vis accept af pirateri, så længe det skaber indtægter.

Generelt viser piraterne stor tilpasningsevne. De rykker deres operationsområder på havet rundt efter vejret, og på land har de få faste baser, ligesom de sørger for at falde i med lokale fiskere.

Ingen faste forbindelser mellem pirater og terrornetværk

I marts 2010 blev flere både på vej til havnebyen Kismaayo i det sydlige Somalia kapret. Dermed er der tegn på, at piraterne også opererer omkring eller fra al-Shabaab-kontrolleret område. FE vurderer dog, at der ikke er faste økonomiske forbindelser mellem pirater og terrornetværk. Al-Shabaab har historisk fulgt linjen fra De Islamiske Domstole og udtalt sig imod pirateri. Det er dog ikke en væsentlig prioritet for al-Shabaab at bekæmpe pirateriet i forhold til kampene mod overgangsregeringen og Den Afrikanske Unions fredsbevarende styrke, AMISOM. FE vurderer, at udviklingen med pirataktivitet ud for det sydlige Somalia skal ses som tegn på piraternes tilpasningsevne og ønske om at komme væk fra de områder, hvor internationale flådestyrker eftersøger dem.

Selv om der ikke er faste forbindelser mellem piraterne og terrornetværk i form af al-Shabaab, er det sandsynligt, at der er kontakt mellem enkeltpersoner som følge af klanforbindelser eller fælles forretningsinteresser.

Overordnet er det FE's vurdering, at truslen fra pirateri vil fortsætte, så længe der udbetales store løsesummer, samtidig med at fraværet af fungerende lokale myndigheder gør risikoen for at blive retsforfulgt lav.